

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ

ΟΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<i>Ηλεκτρονικές πηγές</i>	οτιδήποτε διασώζεται σε ηλεκτρονική (ψηφιακή) μορφή
<i>Η φύση και οι δυνατότητες των ηλεκτρονικών πηγών</i>	<p>«Η συνεχώς διευρυνόμενη χρήση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας [ΤΠΕ] στο χώρο της εκπαίδευσης δημιουργεί νέα δεδομένα για τη διδασκαλία και τη μάθηση σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Στο μάθημα της ιστορίας τα δεδομένα αυτά έχουν τη δυναμική να μεταβάλλουν ριζικά το συμβατικό περιβάλλον σε περιβάλλον αναζήτησης, διάδρασης και διευρυμένης επικοινωνίας. Σε ό,τι εδώ μας αφορά, οι ΤΠΕ εμφανίζουν ένα νέο είδος ιστορικών πηγών: τις ηλεκτρονικές πηγές. Τις συναντάμε στο διαδίκτυο, στις βάσεις δεδομένων και στα πολυμέσα (CD-ROM). Μας οδηγούν σε ευρείας κλίμακας ιστορικό υλικό, σε πολλά και διαφορετικά ιστορικά μονοπάτια, επιτρέπουν νέους τρόπους αποθήκευσης, καταχώρησης και διαχείρισής τους, καθώς συνιστούν μέρη ενός ευρύτερου δυναμικού ηλεκτρονικού περιβάλλοντος επεξεργασίας και επικοινωνίας. Πρόκειται για «μεταπηγές» που στην ουσία διαφεύγουν των κλασικών σχημάτων χαρακτηρισμού και αξιολόγησης των ιστορικών πηγών.»</p>
<i>Η διδακτική αξιοποίηση των ηλεκτρονικών πηγών</i>	<p>Τα ηλεκτρονικά μέσα προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς της ιστορίας νέες δυνατότητες. Η ιστορική πηγή μεταφέρεται από το φυσικό περιβάλλον της σε ένα νέο χώρο, όπου με κατάλληλη επεξεργασία μεταμορφώνεται. Πρόκειται για μία «μετα-πηγή», ορατή και διαχειρίσιμη μόνο στο νέο περιβάλλον, μέσα από λογισμικά και ιδιαίτερα από τις βάσεις δεδομένων.</p> <p>Πέρα από τα κριτήρια παιδαγωγικής καταλληλότητας και θεματικής συνάφειας οφείλουμε να λαμβάνουμε υπόψη μας και κριτήρια σχετικά με το ίδιο το διαδίκτυο ή το πολυμέσο. Αυτά αφορούν γενικότερα στη δυνατότητα πρόσβασης και αξιοποίησης του δικτυακού τόπου ή της πολυμεσικής εφαρμογής, κυρίως σε ό,τι αφορά στην αισθητική του (χρώματα, ποιότητα εικόνων κτλ.) στην ομοιομορφία σχεδιασμού του (ομαλή συνύπαρξη κειμένου - εικόνων, χωρίς περιττά στοιχεία, ευσύνοπτες σελίδες), στην ευχρηστία του (είναι κατανοητό το μενού, εύκολη η πλοήγηση, ταχύτητα που κατεβαίνει, μηχανές αναζήτησης, δυνατότητα εκτύπωσης, λειτουργικά εικονίδια, χωρίς παρεμβολές - pop ups, απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις), στη δομή του (σειριακή ή υπάρχουν δεσμοί και υπερκείμενο, οργάνωση του υλικού), στη συμβατότητά του (χρειάζεται ειδικό πρόγραμμα ή Η/Υ), στη δωρεάν πρόσβαση σ' αυτό.</p>
	Ρεπούση, Μ. Ξ Τσιβάς, Α. (επιμ.). Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011, σ.110

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ

Α. Παρατηρώ: Η ηλεκτρονική πηγή με μια ματιά

Ποιο είναι το είδος της ηλεκτρονικής πηγής;

- διαδίκτυο: ιστοσελίδα, ιστολόγιο, εφαρμογή κοινωνικής δικτύωσης, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο
- ηλεκτρονική εφαρμογή: εφαρμογή επεξεργασίας κειμένου, εικόνας, βίντεο, παρουσίασης, πολλαπλής αναπαράστασης, ποσοτικών δεδομένων, βάσης δεδομένων
- ψηφιακό υλικό: ψηφιοποιημένη πηγή, ψηφιακά επεξεργασμένη πηγή

Ποιο είναι το θέμα της ηλεκτρονικής πηγής;

Τι ξεχωρίζω στην ηλεκτρονική πηγή;

- Πώς είναι οργανωμένη η ηλεκτρονική πηγή; Υπάρχουν συνοδευτικά στοιχεία, όπως εικόνες, σχέδια, διακοσμητικά μοτίβα κτλ.;
- Ποια σημεία της ηλεκτρονικής πηγής μου προκαλούν εντύπωση;
- Σε ποια στοιχεία της ηλεκτρονικής πηγής εστιάζω την προσοχή μου και με ποια σειρά;
- Ποιες είναι οι εντυπώσεις μου από την πρώτη διεπαφή με την ηλεκτρονική πηγή;

Β. Μελετώ: Μελετώ την ηλεκτρονική πηγή

Μελετώ τα επιμέρους στοιχεία που εμφανίζονται ή εννοούνται από τον/την δημιουργό της πηγής

- Σημειώνω τον τίτλο και το θέμα της ηλεκτρονικής πηγής.
- Εντοπίζω πρόσωπα, χώρους, έμψυχα και άψυχα που περιέχονται στην ηλεκτρονική πηγή και καταγράφω τα χαρακτηριστικά τους.
- Εντοπίζω ενέργειες, στάσεις, εκφράσεις που περιέχονται στην ηλεκτρονική πηγή και τις καταγράφω.
- Καταγράφω λεπτομέρειες (οπτικές, ηχητικές, κειμενικές) της ηλεκτρονικής πηγής που μου κινούν το ενδιαφέρον.
- Καταγράφω τα στοιχεία οργάνωσης και διαμόρφωσης της ηλεκτρονικής πηγής (εικόνες, πλάνα, ηχητική επένδυση, μουσική, αφήγηση, ειδικά εφέ, δραματοποίηση, διάλογοι).
- Διακρίνω και σημειώνω σύμβολα και συμβολισμούς, οπτικές, ηχητικές ή λεκτικές μεταφορές.
- Ποιο είναι το εμφανές λεκτικό μήνυμα; Υπάρχουν ερωτήσεις ή οδηγίες; (στην περίπτωση εμπορικού προϊόντος)
- Μελετώ στοιχεία της ηλεκτρονικής πηγής και σημειώνω τον χρόνο, τον χώρο και το γεγονός (γεγονότα) στο οποίο αναφέρεται.
- Υπάρχουν άγνωστοι όροι, λέξεις; Αν ναι, αναζητώ και συζητώ την ερμηνεία τους.
- Αναφέρονται ή εμφανίζονται πρόσωπα, καταστάσεις, γεγονότα τα οποία είναι ασυνήθιστα, άγνωστα; Αν ναι, τα σημειώνω.
- Με ποιον τρόπο (χρονολογικά, θεματικά, σειρά επιχειρημάτων) παρουσιάζονται οι πληροφορίες στην ηλεκτρονική πηγή;
- Σημειώνω αν υπάρχει υποτιτλισμός, μεταγλώττιση ή άλλο ίχνος παρέμβασης στην αρχική ηλεκτρονική πηγή.

	<ul style="list-style-type: none"> • Σημειώνω τις δυσκολίες που αντιμετωπίζω (γλώσσα, διάλεκτος, προβλήματα ήχου και εικόνας) στην κατανόηση της ηλεκτρονικής πηγής. • Καταγράφω τις σκέψεις μου και τα ερωτήματά μου καθώς μελετώ την ηλεκτρονική πηγή. • Ποια είναι τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία της ηλεκτρονικής πηγής;
Γ. Κατανόω: Κατανόω την ηλεκτρονική πηγή	
<i>Το ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της ηλεκτρονικής πηγής</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ποιος είναι ο δημιουργός της ηλεκτρονικής πηγής; • Πού και πότε δημιουργήθηκε η ηλεκτρονική πηγή; • Για ποιον λόγο δημιουργήθηκε η ηλεκτρονική πηγή; • Σε ποιον/ποιους απευθυνόταν ο δημιουργός με τη συγκεκριμένη ηλεκτρονική πηγή; • Πού φιλοξενείται η ηλεκτρονική πηγή; (ιστοσελίδα, ιστολόγιο κτλ.)
<i>Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής στην οποία αναφέρεται η ηλεκτρονική πηγή, ιδιαίτερα για ζητήματα που σχετίζονται με το θέμα της; • Τι είναι διαφορετικό και τι είναι ίδιο με τη σημερινή εποχή; • Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής που δημιουργείται η συγκεκριμένη ηλεκτρονική πηγή;
<i>Ο ρόλος του δημιουργού της ηλεκτρονικής πηγής</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Σημειώνω τον χαρακτήρα της ηλεκτρονικής πηγής. • Είναι επίσημη καταγραφή-αναφορά, καταγραφή αυτόπτη μάρτυρα, προσωπική ανάμνηση, επιστημονική μελέτη; • Ποια είναι η ιδιότητα του δημιουργού της ηλεκτρονικής πηγής; • Ποια είναι η σχέση του δημιουργού με το θέμα της ηλεκτρονικής πηγής; • Διακρίνω και σημειώνω στοιχεία μονομέρειας ή προκατάληψης του δημιουργού για το θέμα της ηλεκτρονικής πηγής. • Σημειώνω παραλείψεις και κενά που δυσκολεύουν στην κατανόηση της ηλεκτρονικής πηγής. • Ο δημιουργός της ηλεκτρονικής πηγής, με τις επιλογές που κάνει, προσπαθεί να πείσει τον αναγνώστη της για κάτι; • Με ποιον τρόπο το ύφος και η γλώσσα της ηλεκτρονικής πηγής μαρτυρούν στοιχεία για την προοπτική (οπτική γωνία) συγγραφής της από τον δημιουργό της; • Ποιο ιστορικό υλικό αξιοποιεί ο δημιουργός της ηλεκτρονικής πηγής για τη διαμόρφωση των συγκεκριμένων επιχειρημάτων και απόψεων; • Γνωρίζουμε τον τρόπο με τον οποίο ο δημιουργός της ηλεκτρονικής πηγής κατέχει τις πληροφορίες που αναφέρει; • Διακρίνω στοιχεία της ηλεκτρονικής πηγής, τα οποία καταδεικνύουν τον σκοπό του δημιουργού που υπονοείται (υπόρρητος) και δεν εκφράζεται άμεσα; Αν ναι, τα καταγράφω. • Σκέφτομαι και σημειώνω αν οι συνθήκες δημιουργίας της ηλεκτρονικής πηγής επηρέασαν το περιεχόμενό της. Αν ναι, με ποιον τρόπο;

Δ. Αξιοποιώ: Αξιοποιώ την ηλεκτρονική πηγή ως ιστορική πηγή

Αξιοποιώ την πηγή για την κατανόηση του ιστορικού θέματος και την απάντηση πιθανών ιστορικών ερωτημάτων

- Τι γνώριζα και τι περισσότερο έμαθα για το θέμα με την αξιοποίηση της συγκεκριμένης ηλεκτρονικής πηγής; Αξιολογώ αυτά που έμαθα.
- Γνωρίζω διαφορετικές απόψεις/θέσεις για το θέμα της ηλεκτρονικής πηγής; Αν ναι, αιτιολογώ τις διαφοροποιήσεις.
- Ποιες πληροφορίες αποκομίζω για τις στάσεις, τις αντιλήψεις, τις ιδέες, τις αξίες και τις απόψεις των ανθρώπων την εποχή δημιουργίας της ηλεκτρονικής πηγής;
- Το περιεχόμενο της ηλεκτρονικής πηγής συγκρούεται ή συμφωνεί με όσα έχω διαβάσει ή γνωρίζω για το θέμα;
- Είναι αξιόπιστη η ηλεκτρονική πηγή για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Είναι χρήσιμη η ηλεκτρονική πηγή για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Με ποιον τρόπο μπορώ να αξιοποιήσω την ηλεκτρονική πηγή;
- Ποια συναισθήματα δημιουργεί σήμερα η συγκεκριμένη ηλεκτρονική πηγή; Αποδεχόμαστε τις αξίες και τα μηνύματά της;
- Εάν κάποιος σήμερα δημιουργούσε μια ηλεκτρονική πηγή με το ίδιο θέμα, τι θα ήταν όμοιο και τι διαφορετικό;
- Περιγράφω τη ηλεκτρονική πηγή, χωρίς συναισθηματικές ή προσωπικές αξιολογικές κρίσεις, σε κάποιον που δεν την γνωρίζει.
- Ποια άλλα τεκμήρια απαιτούνται για την κατανόηση του θέματος της ηλεκτρονικής πηγής;
- Πού μπορώ να βρω επιπλέον πληροφορίες για τα στοιχεία που αναφέρονται στην ηλεκτρονική πηγή;
- Επαληθεύω ή/και διαψεύδω στοιχεία της ηλεκτρονικής πηγής αξιοποιώντας και άλλες ιστορικές πηγές για το θέμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ο οδηγός περιλαμβάνει στοιχεία και παραμέτρους ανάλογων διδακτικών προτάσεων:

- *National Archives and Records Administration:*
<https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets/photo.html>
- *Teaching with Documents*, U.S. National Archives and Records Administration:
<https://www.archives.gov/education/lessons>
- *Teacher's Guides and Analysis Tool*, Library of Congress:
<http://www.loc.gov/teachers/usingprimarysources/guides.html>
- *History & Critical Thinking, A Handbook for Using Historical Documents to Improve Students' Thinking Skills in the Secondary Grades*, Wisconsin Historical Society Library-Archives Division:
www.wisconsinhistory.org
- *Learn to work like a historian*, The National Archives:
<http://www.nationalarchives.gov.uk/victorians/viewSection.aspx>
- *Thinking about History*, The Critical Thinking Consortium: <https://tc2.ca/en/creative-collaborative-critical-thinking/resources/thinking-about-history/>

- *Historical Questions to ask about Pictures and Artefacts*, Schools History Project: <http://www.schoolshistoryproject.co.uk/historical-questions-to-ask-about-pictures-and-artefacts/>
 - *Photo Detectives, Investigating photographs as historical sources*, The Scottish Fisheries Museum: <http://www.scotfishmuseum.org/historic-photographs.php>
 - *Crop it*, Teachinghistory.org: <http://teachinghistory.org/teaching-materials/teaching-guides/25697>
 - *A language of photography*, PhotoPedagogy: <http://www.photopedagogy.com/graham-clark.html>
 - *Making Sense of Documents*, History Matters: The U.S. Survey Course on the Web: <http://historymatters.gmu.edu/browse/makesense/>
 - *Beyond the Bubble, History Assessments of Thinking (HATs)*, Stanford History Education Group: <https://sheg.stanford.edu/history-assessments>
 - *The Reading Like a Historian curriculum*, Stanford History Education Group: <https://sheg.stanford.edu/history-lessons>
 - *Historical thinking matters*: <http://historicalthinkingmatters.org>
 - *HERB*, American Social History Project/Center for Media and Learning at The Graduate Center, City University of New York: <https://herb.ashp.cuny.edu>
 - *Evaluating Web Pages*, Cornell University Library: http://guides.library.cornell.edu/evaluating_web_pages
 - *Evaluating resources*, Berkeley Library, University of California: <http://guides.lib.berkeley.edu/evaluating-resources>
 - Κριτήρια αξιολόγησης ιστοσελίδων, ΤΕΙ Θεσσαλονίκης: <http://orion.lib.teithe.gr/index.php?page=evsource-criteria>
 - Κριτήρια αξιολόγησης ιστοσελίδων: <http://www.netschoolbook.gr/webevstart.htm>
 - *Evaluating Websites for History Teachers: Using History Matters in a Graduate Seminar* <https://rrchnm.org/essay/evaluating-websites-for-history-teachers-using-history-matters-in-a-graduate-seminar/>
-
- Ρεπούση, Μ. *Μαθήματα ιστορίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2004
 - Ρεπούση, Μ. & Τσιβάς, Α. (επιμ.). *Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας*, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011
 - Τσιβάς, Α. *Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας. Εκπαιδευτικό γλικό για την προσέγγιση του ελληνικού μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2011